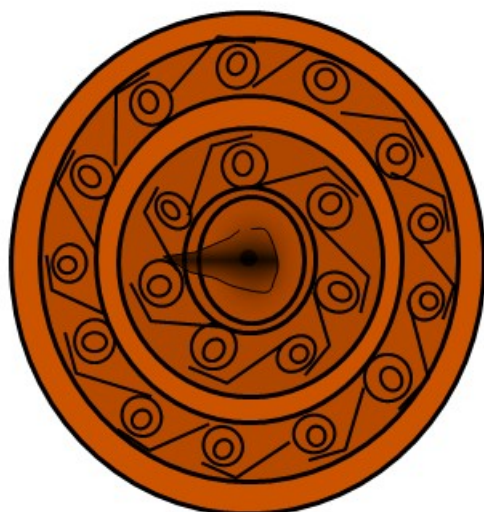

ÅRSRAPPORT 2014

SOLA
HISTORIELAG

1447

Sola Historielag 2014: 17.mai toget

Sola Historielags markering av Grunnlovs-jubileum 1814-2014

Bilder fra møter i 2014

ÅRSMØTE 2015

SAKSLISTE

1. Valg av møteleder og referent
2. Godkjenning av årsmelding 2014
3. Godkjenning av regnskap 2014
4. Framlegg fra styret/innkomne forslag.:

Fastsetting av årskontingent for 2015. Styrets forslag er å beholde kontigenten som i dag.

5. Valg:

3 medlemmer av styret:

a. Styremedlem	Kåre Myklebust	på valg for 2 år
b. Styremedlem	Rolf Soma	på valg for 2 år
c. Styremedlem	Sverre B. Sunde	på valg for 2 år

Valgkomité:

d. Medlem	Lars Harveland	på valg for 2 år
e. Medlem	Aud Hauge	på valg for 2 år

Årsmelding

2014

ÅRSMELDING 2014 - SOLA HISTORIELAG

Styret har bestått av:

Leder:	Tor Erik Hansen
Kasserer:	Frøydis Krokedal
Sekretær:	Brit H. Hansen
Styremedlem:	Kåre Myklebust
Styremedlem:	Rolf Soma
Styremedlem:	Sverre B. Sunde
Styremedlem:	Tormod Lauvvik

Revisor:	Lars Harveland
----------	----------------

Valgkommitte:	Reidar Melgård
	Aud Hauge
	Lars Harveland

ÅRSMØTET. Lagets leder foreslo seg selv som møteleder og det ble godtatt. Brit Hansen ble som vanlig valgt til referent

- Innkallelsen ble godkjent
- Årsmeldingen ble lest opp og godkjent uten kommentarer.
- Årsregnskapet var revidert og ble godkjent
- Ingen innkomne forslag

Valget ble ledet av Oddbjørn Reime da lagets leder var på valg.

Valg:

a)	Styret		
	a. Leder	Tor Erik Hansen	gjenvolgt for 2 år
	b. Sekretær	Brit Hansen	gjenvolgt for 2 år
	c. Kasserer	Frøydis Krokedal	gjenvolgt for 2 år
	d. Styremedlem	Tormod Lauvvik	gjenvolgt for 2 år
b)	Valgkomiteen		
	a. Reidar Melgård		gjenvolgt for 2 år

Årsmøtet avsluttet kl. 19:14

STYREMØTER. Det er blitt avholdt 8 styremøter i perioden som har behandlet ca. 70 saker.

MEDLEMSMØTER. Det er avholdt 6 medlemsmøter og fremmøtet har vært godt med god atmosfære. Det har vært en rekke gode kåsører og mange temaer har vært berørt som listen viser.

- 20. Febr. Egil Harald Grude- «Havari og havarinæring i Rogaland»
- 20. Mars Svein Imsland- «Planteliv i Rogaland i historisk perspektiv»
- 18. Sept. Birger M. Strand - "Jagerflyger under den kalde krigen"
- 16. Okt. John Kvanli - " Løsfunn gjort med metallsøker- Hva kan disse fortelle av historie"
- 13. Nov. Tor Erik Hansen – «Marinemaleren Johan Jacob Bennetter»
- 4. Des. Kari Herigstad – «Barneminner fra Jæren»
- 22. Jan. Hjalmar Sunde - «Tyske vinger over Sola og Madla»

ØKONOMI: Laget har som før en meget god økonomi. Pr. 31. desember 2014 hadde laget på høyrentekonto kr. 97 938- og på driftskonto kr. 31 067,-.

- Totalt gikk driften med et overskudd på kr. 24 071,-
- Av dette:
 - o Overskudd på møter: kr. 1 187,- (takket være utlodning på julemøtet)
 - o Generell drift: kr. 8 282,- (takket være at flere bruker e-mail)
 - o Annen aktivitet: kr. 13 602,- (ekstra inntekt utleie av drakter)

Vi er totalt 119 medlemmer ved årsskiftet.

HISTORISK TUR PÅ SØMME OG HOGSTAD:

Vårturen startet vi fra parkeringsplassen ved Sola skole. Vi nyttet anledningen til å fortelle om arrangementet vi skulle ha i anledning 200-årsjubileet for grunnloven 17.mai. Turen fortsatte bortover Prestegårdsvegen og ned mot Hafrsfjord. Her ble det visst hvor de plantet det omtalte ålegresset fra Sømmevågen. Vi fortsatte langs fjorden nordover og gjennom et Landskaps verne området.

Vi gikk litt opp fra fjorden og passerte gjennom tunet på Hogstad. Deretter tok vi ned mot fjorden og gikk langs den et stykke. Inne på et nytt jorde på Hogstad var det rester etter et kjempestort naust fra jernalder. Vi tok oss så oppover og inn på veggen. På turen tilbake var vi innom Erling Skjalgssons kvilesteiner på Hogstad.

HISTORISK TUR PÅ SØRNES, JOA OG RØYNEBERG:

Vi startet ved parkeringsplassen ved Våganess idrettsplass. Været var dårlig så oppmøtet var lite, men de som hadde møtt opp fikk en flott tur. Selv om noen av de fleste kanskje har gått på tur på Ytraberget, så var turen lagt opp slik at vi fikk med oss steder hvor folk vanligvis ikke går. Vi var innom «kongshaugen» en stor gravhaug på indre delen av friområdet. Det er også flere andre mindre gravhauger i området. Vi gikk så videre ut mot Ytraberget og ned den nye trappen Ytrabergets venner hadde laget. På selve Ytraberget stoppet vi ved bautasteinen som ble reist i anledning 1100-års jubileet for Norges samling i 1972. På Ytraberget ble det også vist og fortalt om de rekonstruerte restene av bygdeborgen.

Etter Ytraberget gikk vi på vestsiden langs strandkanten. Det var litt vanskelig fremkommelig her på grunn av høyt vann. Vi gikk så oppover mot Røyneberg hvor vi hadde som mål å finne en annen bygdeborg, Myklaberget. Her er det tydelig rester av stein som dannet forsvarsmuren. Vi fortsatte så nedover mot Røyneberg gamle skole og videre mot Joa og den vakre naturen i Joadalen. På Joa fulgte vi det gamle vei tråkket som en gang var Tjodvegen, den gamle folkeveien fra Sola til Stavanger. En del av denne veien er veldig godt bevart og er en typisk hulvei fra før de begynte med hest og kjerre. Vi gikk så videre der vi tror Tjodvegen gikk fra Joa til Sørnes. Turen tok ca. 2,5 timer.

MARKERINGEN AV GRUNNLOVSJUBILEET 1814-2014

Sola Historielag hadde tidlig tatt initiativ ovenfor kommunen for å markere 200-årsjubileet for Grunnloven. Opplegget var å gjenskepe deler av arrangementet som fant sted for hundre år siden i anledning Grunnlovsjubileet den gangen. Arrangementet var enkelt men stilig. På dugnad gjorde vi det meste av arbeidet i tett samarbeid med kommunen. Vi satte ny flaggstang og anskaffet nytt flagg ved Sola skole. Flaggstangen reiste vi nær stedet hvor det ble reist en flaggstang til 17.mai 1914. Ved siden av flaggstangen gjenreiste vi en bautastein som lå på bakken i skolegården. Den ble opprinnelig brukt til støttestein for flaggstangen i anledning jubileet for 100 år siden. På steinen var det innhugget 17.mai 1914. Vi fikk hugget inn 2014 og malt opp skriften.

Med tillatelse fra fylkeskommunen fikk vi rettet opp Erling Skjalgssons Kvilestein som hadde seget da den ikke var skikkelig fundamentert. Ved siden av Kvilesteinen satte vi opp et nytt flott opplysningsskilt om Erling Skjalgssons siste dag.

Selve arrangementet ble flott og bautasteinen og skiltet ble avduket av Sola's ordfører, fylkesordføreren og en elev på skolen. Et elevkor bestående av alle elevene på skolen sang. Så ble det holdt tale av ordføreren, fylkesordføreren og lagets leier.

17. MAI TOGET.

Opplegget vårt i toget var noe som laget hadde planlagt i over et halvt år. Hjemme i garasjen sin hadde Sverre B, Sunde og kona Eva over lang tid laget en tro kopi av Eidsvoldsbygningen. Den var bygget i en skala fra 1:10. Delene som var ferdig malt ble så flyttet over i løa til Rolf Soma og montert på ei kjerre.

Lagets styre pluss en del andre hadde kledd seg opp i lange mørke frakker med flosshatt og andre klær som vi mente ble brukt den gang. Brit Hansen hadde laget en «kopi» av grunnloven og hadde sydd seg en drakt som Christian Magnus Falsen, grunnlovens far brukte.

Vi fikk applaus av folk da vi gikk. Bygning stod flere måneder utenfor Sola kulturhus, men er nå flyttet til TS-museet.

KULTURMINNEVERNGRUPPE: Kulturminnevernutvalget er ledet av lagets leder og det er blitt holdt et par møter.

SLEKTGRANSKERDAGEN:

Den årlige slektsgranskerdagen som DIS Rogaland arrangerer var også i år lagt til Sola Kulturhus. Sola Historielag var medarrangør. Selve arrangementet ble åpnet av ordføreren. Det var god opplutning og de deltagende laget var svært fornøyd.

SLEKTGRANSKERTREFF:

Vi har hatt slektsgranskertreff på Sola Bibliotek hver tirsdag i vårsesongen.

HJEMMESIDE

Vi har en oppdatert hjemmeside hvor stadig nye sider av vår aktivitet og Solas historie blir lagt til. Det har vært over 9000 treff på siden.

KONKLUSJON. Sola Historielag har i 2014 hatt et meget aktivt år og nok en gang markert seg i kommunen. Vi har dessverre hatt noe intern bråk i styret som vi burde ha blitt forskånet for.

For styret i Sola Historielag

Tor Erik Hansen
leder

Innkomne forslag

Ingen innkomne forslag

Årsregnskap 2013

Samandrag av rekneskapet for Sola Historielag 2014

	<u>Inntekter 2014</u>	<u>Inntekter 2013</u>
Medlemskontigent	20700	19000
Sola kom. Rog..fylke støtte	23500	11500
17.mai premie	2000	
Matsalg	3255	3886
Salg bøker	1000	3712
Renter	867	793
MVA-refusjon	1713	
Utleige av kostymer	14500	2000
Utlodning julemøte	4470	0
Tipping	476	503

	<u>Utgifter2014</u>	<u>Utgifter 2013</u>
Matkjøp	5008	5412
Porto, trykksaker	5280	2298
17.mai 2014	23398	1512
Utgifter rensing kostymer	3000	
Gave og blomster	1530	878
Honorar foredrag		500
Landslaget for lokalhistorie	1313	1010
Roll-ups av Sola historie		7500
Rogaland R.H.Æ (Sydvesten)	8000	7360
Årsmøtet RHÆ	640	500
Rydding i dommsteinane		2625
Avgift Brønnøysund	135	135
Gebyr	106	48
<u>Overskott</u>	<u>24071</u>	<u>11616</u>
Sum	72481	41394

Laget har og en myntsamling gitt av Gustav Rege.
Historielaget har og fått kulturprisen "SØK" av Sola Kommune.

Status 01.01.14 01.01.15

Brukskonto 22831,16
Høgretekonto 82102,-
Kapitalendring/overskott 24071,90

Brukskonto 31067,06
Høgretekonto 97938,-
Sum **129005,06** **129005,06**

Frøydis Krokedal
Frøydis Krokedal
Kasser

Sola 20.01.15

Lars Harveland
Lars Harveland
revisor

Vedlegg

Møte referat

2014

Møte nr. 1

Tid: Torsdag 20.februar kl 19:00

Sted: Sola Sjukeheim

“Havari og havarinæring i Rogaland”

Egil Harald Grude

Sola maleren Johan Bennetter's "Skiptorlis" 1880

Egil Harald Grude har i den senere tiden satt seg inn i en aktivitet og næring som er ukjent for de fleste. På 1700 og 1800-tallet var det mange i vårt distrikt som hadde en binæring relatert til havaritrafikken. Han har funnet en ukjent kilde om dette i Stavanger Byfogds arkiv.

Forlis, skip i nød, vrak og lignende har i alle tider vært vanlig for Jærbuene som bodde nær stranda. Alt dette utviklet seg til en egen næring som han vil fortelle om i dette møtet.

Referat møte nr. 1

Til stede: 38

Kveldens foredragsholder Egil Harald Grude fikk så ordet. Han er en 1944 modell og historiker av utdannelse. Han har arbeidet på statsarkivet, vært direktør for sjøfartsmuseet i Stavanger, fylkeskonservator og til slutt fylkeskultursjef. Han er i dag pensjonert.

Egil Harald har i den senere tiden satt seg inn i en aktivitet og næring som er ukjent for de fleste. På 1700 og 1800-tallet var det mange i vårt distrikt som hadde en binæring relatert til havaritrafikken. Han har funnet en ukjent kilde om dette i Stavanger Byfogds arkiv. Forlis, skip i nød, vrak og lignende har i alle tider vært vanlig for Jærbuene som bodde nær stranda. Egil Harald startet med å fortelle om et sagn eller rykte fra Jæren før tida om at de som rei langs kysten med ei lykt, hadde ei velfylt kasse. I Danmark hadde de det samme uttrykket. Det er en sann historie da tre Orrebuer "spedemenn" lokket skip på land. De ble hengt på Galgahaugen. Dette skal ha skjedd på 1700-tallet. Men de trengte ikke lokke skip

på land for det var mer enn nok av de som gikk på land selv. Det ga gode inntekter til de lokale. Alle bygdebøkene fra Jæren med kyst har kapitler om vrak og fortjenester. (Klepp-Randaberg-Sola). Egil Harald har selv registrert havari fra siste del av 1700-tallet og framover og ikke bare forlis.

På Jærkysten er det få gode havner. En skal være godt kjent for å vite om disse. Et skip søkte havn i Rekefjord tok feil retning og gikk på grunn. Det kom fra Nord-Amerika og skulle til Danmark med bomull. De lokale fikk utbetalt 120 riksdaler for å redde lasten. Det var mye penger den gang. I et annet tilfelle gikk en julebåt på grunn med julegodt, juletrær konjakk etc. Det meste ble reddet, men konjakken hadde ingen sett. Den var aldeles "oppsmaken". Et annet skip forliste ved Kvitsøy, det var lastet med T-Forder og de ble faktisk reddet.

For å sikre leden og redusere disse havariene ble det satt opp fyr lykker langs kysten. Det første kom på Lindesnes allerede i 1656. På Kvitsøy kom fyret i 1844 for å sikre Bergensleia. De fleste fyrene ble satt opp da dampbåtene kom. På Jæren kom det i tillegg redningstjeneste med redningsstasjoner. Seks stykker kom på Jæren. Redningsstasjonene hadde et rakettapparat med line som kunne skytes ut til de forulykkede, og også i noen tilfeller båter. De landbaserte redning stasjonene var bare egnet der kysten bestod av strender, og de ble derfor bare utbygd på Jæren og på Lista.

Det var en stående regel at ingen fornuftig skipper gikk Jærkysten for nær, men allikevel skjedde det gang på gang. Denne havaritrafikken ble en god bi-næring for mange. Faktisk var den like viktig som skipsbygging her i distriktet. De viktigste stedene for skipsreparasjon var Egersund og Stavanger, men å reparere der var ikke billig. En fransk kaper kaptein stakk av med et halvt reparert skip, da det ble for dyrt. Det tok ofte lang tid for de hadde ikke alltid tømmer nok. I et tilfelle måtte de seile helt til Fredrikstad. Imens bodde mannskapet på lokale vertshus som da også tjente penger.

I Tananger var det ikke reparasjon, så skipene måtte videre til et av de tre verftene i Stavanger. De måtte ofte slepes eller i det minste ta los. I Byfogdarkivet har Egil Harald funnet at det var mange skip som ble reparert. I et tilfelle måtte 18 menn i 3 båter slepe et skip fra Tananger til Stavanger. De var framme morgenen etter. I et annet tilfelle med et skip fra Det Danske Vestindiske Kompani som hadde fått problemer. Det klarte så vidt å komme inn til trygg havn Tananger, men måtte repareres. Losene forlangte 50 riksdaler for å lose det inn til Stavanger. Mye penger den gangen. Havaritrafikken var veldig viktig for Stavanger og Egersund. Et skip kunne vente i 1 ½ måned før det kunne bli reparert. Denne trafikken varierte selvsagt i løpet av året. Særlig på høsten og våren var det aktivitet.

Vi har også i dag rester av denne aktiviteten. Som f.eks. Brødrene Anda som hogde opp skip på Jadarholmen. Stålet ble sendt til Jørpeland og smeltet om der. Mange løer og uthus er bygget av materialer fra forliste skip. Storskogen på Jæren ble tømmeret kalt. Egil Harald var så kunnskapsrik at han kunne forsatt hele kvelden, men avsluttet med å si at dikteren "Theodor Dahl" hadde vært svært fornøyd med arbeidet Sola Historielag hadde gjort med å gjenreise Domsteinane.

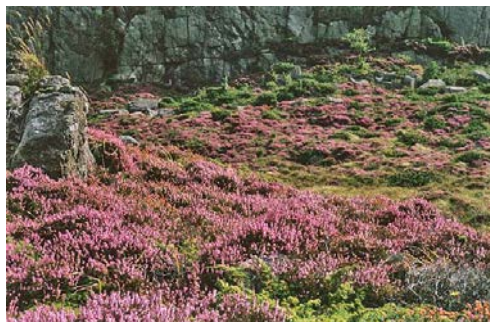
Etter pausen fortalte Tor Erik om "Hafrsfjordprosjektet", et prosjekt mellom AmS, UiS, Jærmuseet og Sjøfartsmuseet. Den ene delen er å kartlegge havbunnen av Hafrsfjord med Kystverkets skip som har det siste innen teknologisk utstyr. Sjøfartsmuseets marinarkeolog Endre Elvestad er overbevist om at det er gode bevaringsforhold i fjorden p.g.a. mye mudder, liten vann utskifting og lite strøm. AmS skal systematisere funn de har fra vikingtid og konsentrerer seg særlig om Kolnes og Tjora. Det er interessant om det finnes et eide hvor de dro båter over. Her har historielaget kommet med innspill om kanaler som i dag er lagt i rør. En kanal fra Kolnes går innover hele 800m med bare 2m stigning. Ellers vurderer AmS utgravinger på Ytraberget og trengte da kanskje hjelp av lag og foreninger.

Møte nr. 2

Tid: Torsdag 20.mars kl 19:00

Sted: Sola Sjukeheim

“Planteliv i Rogaland i historisk perspektiv”

Jæren og Rogaland har en spesiell natur. Her er det en blanding av høyland med sine særegenheter, kystnatur med lyng og skog, fjordnatur med eik og hassel. Det er strand og ikke minst store områder med dyrket mark. Gjennom årtider har dette påvirket livet rundt oss. Faunaen påvirker landskapsbildet, det er sikkert. For Sola har vi planting av marehalm på sanddynene, samt planting av furutrær. Alt dette og flere forandringer gjør at hva vi opplever i dag ikke nødvendigvis ikke er det samme som de opplevde før.

Svein Imsland skal fortelle om dette og fortelle om forandringene og om dette kan sees på som historisk utvikling

Referat møte nr. 2

Til stede: 32

Leder åpnet møtet. Han startet med å si at når det gjelder temaene for møtene så prøver vi å variere. Dette gjelder ikke bare de som er fra Sola, men også andre av generell interesse utover Solas grenser.

Kveldens foredragsholder skulle snakke om noe som omhandlet hele fylket. Det handlet om «Natur og kultur i Rogaland i historisk perspektiv». Foredragsholderen var Svein Imsland. Han startet med å fortelle om seg selv. Han er i dag pensjonist og veldig interessert i naturen og botanikk. Han reiser rundt i hele fylket og tar bilder av små og vakre naturopplevelser. Han skulle denne kvelden dele noen av disse øyeblikkene. Han viste så mange fantastiske bilder fra forskjellige plasser i fylket. For Rogaland har mye vakker natur. Vi så store Stokkavann med naturen i vinterdvale, Limavannet og Nerabø i Bjerkreim med snødekke. Svein er utrolig flink til å få med seg detaljer som rimfrost på Hundegras, Heksekost på bjørk, (egentlig en sopp sykdom), Svellstar og Vinnekrossen. Temaet gikk nå over til våren hvor nytt liv startet. Vi så bilder av Safranlav og Krokodillemoser fra Suldal og Hjelmeland.

Et bilde av en Dagpåfugløye, en sommerfugl. Den hadde slått ut vingene slik den gjør når den blir skremt. Da ser den truende ut med sine store «øyne» på vingene som fra et truende dyr. Han viste oss så et bilde av «Indianeren» fra Ytraberget som kanskje få hadde lagt merke til.

Vi så vakre bilder av Gullstjerne (lilje), Vårmarihånd (orkidé), Villtullipan fra Risnes, Tananger. Pors, som ble brukt til øl laging før i tiden i stedet for humle. Sjøsvaks ble brukt til fletting av Jærstolene. Før i tiden var de mye flinkere til å bruke plantevekster, som f.eks. Takrør som ble brukt til takteking (bronsealdergården på Landa), blomsten Tiriltunge som ble brukt til mage medisin, Ugrasløvetann som kan gratineres og spises, Karve som brukes til krydder, Lin til klær, Geiterams som kan spises som asparges, Fargeknoppurt som ull kan farges med eller Tiggersoleie som tiggerne smurte seg inn så de fikk byller og sår.

Svein fortsatte sin fantastiske bildeframvisning som er umulig å gjengi skriftlig. Han avsluttet med en animasjonsfilm rundt teksten fra Louis Armstrongs «What a wonderful world».

Etter foredraget fikk han spørsmål om hvor ofte han var ute i naturen med kameraet sitt, men det hadde han ikke oversikt over. Nesten hver dag trodde han. Ellers var det Svein som oppdaget Ålegresset i Sømmevågen. Han fikk også en kommentar fra salen at Geiteramsen hadde kommet hit da tyskeren forte hestene med høy fra andre deler av landet.

Etter pausen hadde Leif Enevoldsen bedt om ordet. Han hadde behov for å fortelle andre om sitt liv. Vi fikk høre om livet hans fra han ble for tidlig født i Narvik i 1930 til han mistet sin kone. Et følelsesmessig innlegg

”Historisk tur på Sømme og Hogstad”

Tid: Søndag 27.april

Vårturen startet vi fra parkeringsplassen ved Sola skole. Vi nyttet anledningen til å fortelle om arrangementet vi skulle ha i anledning 200-årsjubileet for grunnloven 17.mai. Turen fortsatte bortover Prestegårdsvegen og ned mot Hafrsfjord. Her ble det visst hvor de plantet det omtalte ålegresset fra Sømmevågen. Vi fortsatte langs fjorden nordover og gjennom et Landskaps verne området.

Vi gikk litt opp fra fjorden og passerte gjennom tunet på Hogstad. Deretter tok vi ned mot fjorden og gikk langs den et stykke. Inne på et nytt jorde på Hogstad var det rester etter et kjempestort naust fra jernalder. Vi tok oss så oppover og inn på veggen. På turen tilbake var vi innom Erling Skjalgssons kvilesteiner på Hogstad.

Møte nr. 3

Tid: Torsdag 18.september kl 19:00

Sted: Sola Sjukeheim

“Jagerflyger under den kalde krigen”

Birger Martin Strand er kveldens foredragsholder. Han er en kjent «Solabu» og har vært aktiv innen politikken og ikke minst ved Flyhistorisk Museum. Han har nettopp gitt ut en bok med tittelen: «Jagerflyger under den kalde krigen». Men boken er først og fremst en biografi om hans liv, både som ungdom, jagerflyger under Den kalde krigen og hans opplevelser etter avsluttet tjeneste i Luftforsvaret.

Birger er fritt talende og er ikke redd for å si mening om ting som har skjedd i forsvaret og vi regner med at han kommer inn på dette under møtet.

REFERAT MØTE NR.3

Til stede: 39

Leder åpnet møtet. Han startet med å si at han var overrasket over hvor mange som hadde møtt opp med et slikt flott vær, normalt var det flere når det var mørkt ute og dårlig vær. Han ønsket så kveldens foredragsholder, Solabuen: Birger M. Strand velkommen. Han skulle fortelle om sitt liv noe han hadde skrevet ned i boken sin: «Jagerflyger under den kalde krigen».

Han vokste opp på en gård på Ski i Østfold, hvor han var yngstemann i en søskenflokk på seks. Han er født i 1929. Under krigen var han aktiv i speideren og Røde Kors. Hans sterkeste minne fra krigen var da motstandsfolkene kom ut fra «skauen» etter krigens slutt.

I 1948 var han ferdig på skolen og allerede i 1949 begynte han på forsvarets Flygeskole som det het den gangen. De var 40 mann som startet på Rygge. Der ble de innlosjert i en stall hvor alle bodde på det samme rommet. I løpet av dette kurset ble kullet av korporaler redusert fra 40 til 15. Flyene de fløy her var propellfly av typen Fairchild. Hele flyskolen flyttet i 1950 over til Gardermoen for å fly Harvard. Dette var et mer avansert treningsfly med sterkere motor. Etter opptrening på Harvard flyttet så hele flyskolen

tilbake til Rygge. Birger var innom flere bilder av kullkamerater som omkom under flyging.

Etter uteksaminering som flyger ble han beordret til 331 skvadronen på Værnes. For Birger var dette en stor opplevelse fordi skvadronen var satt opp med den berømte Spitfire'ne. Den var litt vanskelig å lande og lette med, da de ikke så over nesen. Men de var nydelige å fly i luften. En episode han fortalt var da helt tidlig ved sitt opphold på Værnes fløy han sammen med en instruktør. På grunn av tett tåke kunne de ikke lande på Værnes og ble beordret til Ørlandet hvor det var en gammel tyskerflyplass. Rullebanen var bare 1000 m lang og laget av jernbanesviller. Her ble de svært overrasket over ankomsten av dem. Dagen etter ble de hentet av et annet fly, men Birger fikk fly flyet tilbake igjen noe han var skuffet over.

Men oppholdet på Værnes ble ikke lenge. Han ble sent 1950 overført til Gardermoen for å fly Vampire. Disse flyene var laget for lavt flyging. Etter denne stasjoneringen søkte Birger seg inn på Luftkrigsskolen. I 1953 kom han til Sola for første gang og ble vingsjef på 331 skvadronen. Men det bar fort ut igjen, denne gangen til Tyskland for å lære å fly det nye jetflyet F-84G Thunderjet som forsvaret nå skulle gå over til. Tilbake på Sola var det et yrende liv og i lengre eller kortere perioder var det flere skvadroner lokalisert her. Opptil 2000 mann hadde på en gang tilholdssted her. Nye fly og nye flygere trengte mye øvingstid og for skvadronene 331 og 334 var det opp mot 1000 flytimer i måneden. Birger var også en tid leder for «Air Vikings» et oppvisningsteam med Thunderjet. I 1955 ble han beordret til Bodø, men til sin store overraskelse så ble han sendt til Phoenix i USA for opplæring i våpenbruk.

Birger berettet også at han hadde vært med å fly fra et hangarskip som var på besøk i Stavanger. Dette var en helt spesiell opplevelse da flyet ble skutt ut fra en slags katapult ved avgang og ved landing ble det bråstopp med en vaier som stoppet flyet.

Birger sa senere opp i forsvaret og var flyger i SAS i et år. Her lærte han å navigere. Han fløy København-Island- New York, men ble til slutt lei all reisingen og søkte seg tilbake i forsvaret.

I 1957 var han tilbake på Sola og ble sjef for Bombe og Skyteskolen som hadde skytefelt på Revtang. For å få det til måtte de ha et godt forhold til de lokale bøndene. Normalt var det ikke skyting da bøndene tok inn høyet. En gang hadde de dårlig tid så han sendte alle flygerne og annet personell til Reve for å hjelpe og da gikk det fort og de kunne starte skyteøvelsen igjen.

Etter Sola ble han så beordret til 337 skvadronen for å fly F-86K på Gardermoen, som var et avskjærings fly. Han var her fra 1959 til 1961. Etterpå var det stabsskolen og så 3 års tjeneste i staben i Oslo.

Neste stasjonering var Rygge hvor han fløy RF-84F et foto rekognoseringsfly. Senere fløy han Freedom Fighter F-5A. han var 4 år på Rygge. Etter Rygge var han fly inspektør og fikk med det være med å finne ut årsaken til flyulykker.

Til slutt havnet han på Sola og ble sjef for flystasjonen. Det var en litt annen jobb med mye besøk av fint folk. Fra dronning Elisabeth, kong Olav, politikere osv. På Sola var det mye besøk fra andre flystasjoner, både fra utland og innland. Det krevdes at sjefen for flystasjonen var til stede.

Privat var Birger aktiv med i militærflyfemkamp i 20 år. Lokalt var han med å starte Flyhistorisk Museum hvor han var leder i mange år. Gjennom sine kontakter skaffet han

flere fly til samlingen. Han har ellers vært president i Norsk Skytterforbund og aktivt med i skyttermiljøet. Han var med å starte Pensjonistpartiet i Sola som gjorde at han ble valgt inn i kommunestyret.

Han avsluttet med å vise statistikk over hva som egentlig hendte under den kalde krigen. Antall flyhavarier og antall omkomne med base eller utgang fra Sola. Store tall som viste at alt ikke var helt bra. Mye fly og unge flygere. Han kommenterte at dette burde vært unngått.

Etter avsluttet foredrag minte leder om at Birger nettopp hadde mottatt Kongens Fortjenestemedalje for sin innsats og engasjement.

Leder avsluttet så med en liten fortelling om at vi har hatt en annen 100-års jubilar i Sola dette året, nemlig Sola Strandhotell. Ikke helt riktig for vi hadde gitt dem beskjed om at hotellet egentlig ikke åpnet før året etter. Leder forklarte hva som egentlig hadde skjedd.

Møte nr. 4

Tid: Torsdag 16.oktober, kl 19:00

Sted: Sola Sjukeheim

"Løsfunn gjort med metallsøker- Hva kan disse fortelle av historie"

John Kvanli, formann i Rygene Detektorklubb forteller om metallsøking, klubben og hvorfor registrering av løsfunn i pløyselaget er et viktig bidrag sett fra et historisk og arkeologisk perspektiv.

Det blir vist foto av spennende oldtids funn gjort de siste årene fra Sola og omegnen.

Samtidig blir det gitt en kort redegjørelse av resultatene av detektorundersøkelsen som blir foretatt den 09-12.oktober i år på Sola, Tjora og Madla. Undersøkelsen er et samarbeidsprosjekt i samarbeid med Stavanger og Sola kommune, Rogaland Fylkeskommune og UiS-Arkeologisk Museum og involverer 35 metallsøkere over 3 dager.

REFERAT MØTE NR.4

Til stede: 34

Leder åpnet møtet. Han sa vi hadde vært veldig heldige med valget av møte datoen for kveldens foredrag. Det var lederen for Rygene Detektorklubb, John Kvanli som hadde kommet for å fortelle om aktiviteten i laget deres. Tidligere denne uken hadde det nemlig vært flere avisartikler og TV-innslag om funn de nettopp hadde gjort. Det var i sammenheng med et større arrangement de hadde hatt på Sola og Madla helgen før.

Rygene Detektorklubb er en klubb for metallsøkere med en spesiell forkjærlighet for den eldste historien vår og som jobber for å fremme amatørarkeologiens utbredelse i Norge og i Norden. Klubben ble etablert den 01.10.2006. De har i dag ca. 30 medlemmer fra hele landet og også flere fra Danmark.

De har i løpet av årene gjort ca. 6-800 funn, alle innlevert til museene. De har strenge regler hvor de kan lete og de må alltid innhente tillatelse fra grunneier. Funn fra før 1537 er automatisk fredet.

John viste bilder og funn fra flere steder de hadde lett: Utstein kloster 2010, Hå og Klepp i 2012. De har også vært på Avaldsnes som var meget skuffende, kun en liten mynt fra vikingtid. De har også vært flere ganger i Danmark og her er funntettheten mye større. Særlig var det mye flotte funn fra Gudme på Sør-Øst Fyn.

De har vært mange ganger på Sola å lettet og funnet mye. Han startet med å vise de mest spesielle funnene herfra. Det første var et bilde av en romertidsfibrel fra 0-200 år e.kr. Det er en draktspenne i bronse. Den ble funnet like ved Sola kirke. Kun 20 er funnet i hele landet og 2 av de på Sola.

Det neste var en romerks mynt slått under Keiser Hadrian i år 118 e.kr. I Norge kjenner man kun til et hundretalls romerske denarer, og av disse er det bare 3 andre mynter av Keiser Hadrian. Denne ble funnet ved Hanaberget på Røyneberg.

Så var det en skivefibula fra merovingertid ca.600-800 e.kr. Det er en draktspenne av bronse med dekor av konsentriske ringer.Hullet i midten er etter en nagle som sannsynligvis har festet en midtknapp av bein eller hvalrosstann.På undersiden finnes rester etter feste for en nål. I Rogaland er det funnet 7 fibler av denne typen fra tidligere, 5 av de på Sola. Den første ble funnet på Utsola på Sola. Alle funnene er gjort av Rygene medlemmer og var noe som museet ikke hadde fra før.

Ved kommunegården på Håland, hvor Håland kirke lå, fant de noe helt spesielt, rester av et fransk «Limoges» kors. Delen de fant var fra høyre siden på et kors som sannsynligvis var et alterkors. Fransk «Limoges» arbeider er en spesiell emaljetechnik som fant sted mellom 1225-1250.

Også utenfor Sola har de gjort mange funn bl.a. på Tungenes i Randaberg hvor de fant en arabisk mynt, blystykke med runer, gullforgylte knapper etc. Tydeligvis fra en handelsplass.

Men også på Sola har det vært handelsplass. På Nord-Kolnes på Tormods gård, har de gjort flere funn, avklippet sølvmynt, en sølvbare, vektlodd, vikingmynt alle typiske handelsfunn.

Nabogården Tjora er en meget interessant gård som de hadde spesiell fokus på under den store undersøkelsen fra 9.-12.oktober 2014. Da hadde rygene invitert likesinnede fra Danmark og Sverige. Her fant de over 20 funn. Et flott ornamentert draktsmykke, emaljede dekorete knapper til bisel, osv. Det var særlig mange funn på Edvins gård på Tjora.

På Solahøyden fant de også veldig mye, særlig på jordet til Gustav. En korsformet fibel, beslag fra vikingtid, spinnehjul, blyblombe, vektlodd og terning i bly med synlige prikker. På jordet rett ovenfor kirken fant de også flere ting.

Undersøkelsen denne helgen omfattet også et område på Madla. Det var lite funn i dette området helt til en av delstagerne plutselig ropte ut. Han hadde funnet et lite blykors med runeinskrift. Det er funnet et lignende kors på Madla og et på Sande, Sola. I alt er det funnet 18 blykors i Norge hvorav 10 med runer, 6 av de er funnet i Rogaland. Korsene har kristen tekst på latin og er datert fra år 1275 – 1325. De er blitt lagt i hedenske graver. For den danske metalledetektorsøkeren var dette et kjempefunn.

Etter pausen hadde Tor Erik et kort foredrag om Zeppelin L20 som i 1916 endte sine dager i Hafrsfjord.

" Historisk tur på Sørnes, Joa og Røyneberg "

Tid: Søndag 26.Oktober

Vi startet ved parkeringsplassen ved Våganes idrettsplass. Været var dårlig så oppmøtet var lite, men de som hadde møtt opp fikk en flott tur. Selv om noen av de fleste kanskje har gått på tur på Ytraberget, så var turen lagt opp slik at vi fikk med oss steder hvor folk vanligvis ikke går. Vi var innom «kongshaugen» en stor gravhaug på indre delen av friområdet. Det er også flere andre mindre gravhauger i området. Vi gikk så videre ut mot Ytraberget og ned den nye trappen Ytrabergets venner hadde laget. På selve Ytraberget stoppet vi ved bautasteinen som ble reist i

anledning 1100-års jubileet for Norges samling i 1972. På Ytraberget ble det også vist og fortalt om de rekonstruerte restene av bygdeborgen.

Etter Ytraberget gikk vi på vestsiden langs strandkanten. Det var litt vanskelig fremkommelig her på grunn av høyt vann. Vi gikk så oppover mot Røyneberg hvor vi hadde som mål å finne en annen bygdeborg, Myklaberget. Her er det tydelig rester av stein som dannet forsvarsmuren. Vi fortsatte så nedover mot Røyneberg gamle skole og videre mot Joa og den vakre naturen i Joadalen. På Joa fulgte vi det gamle vei tråkket som en gang var Tjodvegen, den gamle folkeveien fra Sola til Stavanger. En del av denne veien er veldig godt bevart og er en typisk hulvei fra før de begynte med hest og kjerre. Vi gikk så videre der vi tror Tjodvegen gikk fra Joa til Sørnes. Turen tok ca. 2,5 timer.

Møte nr. 5

Tid: Torsdag 13.november, kl 19:00

Sted: Sola Runikyrkje

«Marinemaleren Johan Jacob Bennetter»

Tor Erik Hansen, lagets leder har samlet inn stoff om denne maleren som bodde i restene av kirken på Sola høyden. Han har etterlatt seg mange flotte malerier, men hvem var han egentlig og hvor kom han fra? Han hadde en spennende fortid og hadde faktisk skipsførereksamen. Hvorfor valgte han Sola etter at han hadde bodd i kunstner metropolen Paris?

Tor Erik vil også ta for seg ruinkirkens historie og også komme innom annen kunst med nære relasjoner til Sola.

NB! Møtet holder vi i samme bygningen han bodde i og hadde atelier, nemlig det som i dag er Sola Ruinkyrkje.

REFERAT MEDLEMSMØTE NR.5

Til stede: 50

Møtet var denne gangen lagt til Ruinkirken, hvor Tor Erik skulle holde foredraget. Hovedtemaet var om marinemaleren Johan Jacob Bennetter som bodde 24 år i denne kirkeruinen. Tor Erik lovet også å fortelle om noen andre ting med relasjon til Sola gården og hadde med kunst å gjøre.

Marinemaleri er en kunstsjanger som oppsto i seilskipstiden fordi både redere og skipsoffiserer ønsket seg et portrett av sitt skip. Sjangeren ble dyrket fra 17-1800-tallet. Den som skulle bli marinemaler, måtte ha god kjennskap til rigging og skrog og hvordan skip oppførte seg i sjøen.

Johan Jacob Bennetter ble født i 1822 i Pipervika i Christiania. Området lå der hvor bl.a. rådhuset i Oslo ligger. Dette var et fattigslig sted som tidlig på 1900 tallet ble fullstendig sanert. Her vokste Johan Jacob opp i en stor søskenflokk. De var fattige og lærte å være nøysomme. Faren var sjømann og skipper på egen skute som gikk i fart langs kysten opp til Bergen. Da Johan Jacob var 11 år var han med på tur. 18 år gammel i 1840 tok han styrmannseksamen. Han før så en tid om sommeren med farens skonnert til Bergen og var skipstømmermann om vinteren. Men han fant ut at han ikke helt passet til dette da de måtte selge varene sine i Bergen, noe han ikke var god til.

Johan Jacob laget sin første tegning, da han var ca. 10 år. Han fikk solgt den til melkekonen. Oppdaget ble han egentlig av kunstentusiasten oberst Kaltenborn. Han kom hjem til Bennetters for å lete etter kunst. Der kom han over tegninger av Johan Jacob. Han så talentet og ordnet kjapt slik at Johan Jacob kom inn på kunstsolen.

Denne kunstsolen var den kongelige tegneskole som ble åpnet i 1818. I 1821 ble skolen statlig og den fikk navnet Den kongelige norske tegne- og kunstscole i Christiania. Skolen heter i dag: Statens håndverks- og kunstindustriskole. De fleste kjente norske malerene har gått her.

Skolen underviste også i å tegne skipskonstruksjoner. Dette gjorde Bennetter på kveldene, mens han lærte frihåndstegning på dagen. Han imponerte stort med sin kunnskap om skip og ved noen anledninger korrigerte han eksisterende tegninger de brukte i undervisningen da han mente de var feil.

Opp gjennom oppveksten var det flere personer som betydde mye for hans utvikling, alle med bakgrunn som malere. De så fort Johan Jacobs talent og fikk ham med seg bl.a. på nasjonalgalleriet for å kopiere kjente malerier. Han hadde også i tiden etter at han var ferdig på tegne skolen kontakt med disse.

Som marinemaler ble også hans bilder påvirket av en del opplevelser han hadde i livet. En av de første var da faren ikke kom hjem fra en sjøreise. Familien fryktet det verste, men fikk til slutt et brev. Det viste seg at faren hadde forlist i skru-is utenfor den lille øya Anholt mellom Danmark og Sverige. En annen opplevelse var da han var hjemme p.g.a. sykdom. Uten tillatelse fra moren hadde tatt seg arbeid på den eldste skuta i Christiania. En dag mens de lastet plank blåste det opp og samtidig måtte Johan Jacob ned i en pram de hadde bak for å lempe plank. Det gikk ikke bedre at han havnet på hodet i sjøen, men heldigvis kunne han svømme og reddet seg så vidt.

Etter at han var ferdig med kunstsolen fikk han et statlig reisestipend som han i 1848 og 49 benyttet til en studiereise i Nordmarka, langs Oslofjorden og i Vestfold.

Senere i 1849 fikk han et brev fra Hans Riddervold (biskop og stortingspresident), hvor det stod at han hadde fått stipend for å utvikle seg som marinemaler. For å lære mer måtte han reise til utlandet.

Første turen gikk til Holland. Her fikk han etter en tid innpass hos marinemaleren Johan Meijer i Haag. Under sitt opphold der fikk Bennetter også beskjed om at han ikke fikk mer stipend. Men via kontakter fikk han en anbefaling til den kjente maleren Gudin i Paris.

Men det var uroligheter i Paris på den tiden og han måtte derfor oppholde seg en tid i Le Havre. En morgen våknet han at det var mye bråk utenfor. Han torde ikke gå ut og fikk senere opplysning om at de militære hadde tatt over for politiet. I februar 1852 kom så Johan Jacob endelig til Paris. Etter en stund kom han inn hos den kjente marinemaleren Théodore Gudin. Her fikk han etter hvert god opplæring. Gudin var utnevnt til baron av kong Louis-Philippe. Kongen hadde bestilt 90 malerier av ham for et museum i Versailles.

Det er jo helt klart at nesten 30 år i Paris formet Johan Jacob. Han bodde i en by av bohemer og kunstnere, han ble nok slik selv også. Restaurant besøk, sent i seng etc. var nok en del av hans liv. Sitt forhold til kunstnermiljøet i Oslo var også frynset og da de ba om at han sendte et maleri til dem, svarte han med om at de skulle komme med en bestilling. De hadde jo tatt stipendet i fra ham.

Så i 1871 var Johan Jacob i Stavanger han så kirkeruinen på Sola for første gang og kjøpte stedet. Han var da i sitt 49. år. På dette tidspunktet var han allerede en høyt aktet marinemaler ute i Europa. Han reiste i 1873 tilbake i Paris. I 1880 kommer han tilbake til Sola med familien. Ombyggingen av kirkeruinen var blitt meget omfattende. På sydsiden bygget han et tilbygg i tre med et kjøkken. Mot atelierets sørvegg ble det anlagt en lav, innekket vinterhage med glassvegger.

Men ikke bare den praktfulle plasseringen ovenfor Solas stranden var ideell for Johan Jacobs maleriarbeider. Rett utenfor stranden ligger Kolnesholmene og her var det flere skipsforlis mens han bodde her. I denne perioden var det mange forlis langs hele Jærkysten. Ser vi på en del bilder han malte i den perioden er det temmelig sikkert at han er blitt påvirket av dette.

Johan Jacob Bennetter døde på Sola 1904, 82 år gammel.

Tor Erik benyttet mange bilder av maleriene som illustrasjon for foredraget.

Etter pausen fortalte Tor Erik mer om kirkens historie. Mange har ment at den var Erling Skjalgssons kirke, men den ble reist nesten hundre år etter hans død. Men arkeologen som gjenreiste kirken, mener at det kan ha stått en kirke her før.

Området her på Sola høyden er veldig rikt på fornminnefunn som beviser at her har det vært folk i minst 2000 år. Tor Erik viste bilder over funn i området.

Den opprinnelige kirken fikk sin skjebne i 1840, da ble det bestemt at de små kirkesoknene i Sola skulle samles i et stort sokn. En ny kirke ble bygget og taket på denne kirken ble revet. To andre kirker i Sola ble også revet. Kirken stod nå som en ruin fram til Bennetter så den og bygget den om. Etter hans død forfalt den igjen og ble til slutt en ruin igjen. Familien Bennetter bygde seg hus i hagen, 17. april ble enkefru Amalie Bennetter, som hadde vært gift med sønnen til maleren drept i et angrep fra de allierte da huset ble truffet av en splint. Senere samme året bestemte tyskerne seg for å rive restene av ruinen for de var navigasjonspunkt for allierte fly. Heldigvis ble steinene merket. Det var noen lave murer helt fram til 1986, da ruinene igjen ble delvis oppmurt. I 1995 ble så kirken gjenreist slik den er i dag etter mye motstand fra Riksantikvaren.

Neste tema Tor Erik tok for seg var altertavlen i den siste Sola kirken. Den er malt av den tyskeren kunstneren Peter Reimers. Han jobbet i sammen med Thomas snekker. Altertavlen er datert 1617. Reimers og hans snekkere har dekorert mange kirker i Rogaland. Kunststilen blir kalt Stavanger renessansen. Men altertavlen har ikke alltid sett slik ut. På 1700-tallet kom pietismen og da skulle man ikke ha kunst i kirken. Altertavlen ble da overmalt. Da den ble restaurert i 1937 oppdaget de at den var overmalt med 11 lag med maling. Hvor altertavlen kom fra før den ble satt i den nye kirken i 1842 vet vi ikke.

Men Tor Erik var ikke ferdig enda. Fordi på bruk. 13, like ved ruinkirken bodde i sin tid Anders Lauritsen Smith. Han var gift med Maren Knudsdatter. Anders eller Andrew som var skotsk, er kunstneren bak den fantastiske prekestolen i Stavanger Domkirke. Dette er kanskje det flotteste kunstverket i Rogaland. I 1658 bestemte lensherren Henrik Below å forære en ny prekestol til Domkirken i Stavanger. Han likte ikke Stavanger kunstnerne og Stavanger renessansen, så han engasjerte da Anders Lauritsen Smith. Han hadde i sin tid sin gått i lære i Bergen. Kunststilen hans er barokk og er mer svulmende enn renessansen. Figurene er som dokker. Prekestolen var ferdig i 1658.

Møte nr. 6 **JULEMØTE I SOLA HISTORIELAG**

Tid: Torsdag 4.desember, kl 19:00

Sted: Sola Sjukeheim

Barneminner fra Jæren

Vi prøver igjen å få en skikkelig gammel før-jul stemning. **Kari Herigstad** vil mimre om sine juleminner og har kalt foredraget sitt ”Barneminner fra Jæren”.

Dette vil da være innledningen til mer julestemning. Vi vil etter foredraget også i år gjenskape basaren og ha utlodning. Så husk å ta med penger.

Og til slutt blir det jo ikke jul uten tippelek. Så her gjelder det å skjerpe hjernen som på all julemøtene i historielaget.

REFERAT MEDLEMSMØTE NR.6

Til stede: 40

Leder åpnet møtet og ønsket velkommen. Han startet med å si at møteinnkallelsen denne gangen var enkel. Det var bare å kopiere den fra i fjor for da ble møtet avlyst pga uvær. Som i fjor var det Kari Herigstad som skulle holde et kåseri. Tittelen var «Barndomsminner fra Jæren». Etter dette var det tippeleken og til slutt basar.

Kari startet kåseriet med sin tidligste barndom. Det hadde vært en god barndom. Hun mintes da broren ble født i desember 1943. På den tiden hadde de bare et soverom og faren og Kari måtte sove på divanen denne natten. Hun våknet av et skrik fra soverommet hvor moren lå. Det kom flere skrik og til slutt et skrik fra et lite barn. Faren som hadde gått inn kom da i døren og sa hun hadde fått en liten bror. Jeg lurte på hvordan det hadde gått an. Ingen hadde fortalt henne at hun skulle få en bror. Til slutt fikk hun se broren. Så lite barn hadde hun ikke sett før. Moren var ikke alene der inne, det var også en ukjent dame. Det stod en svart koffert der og Kari hadde lurt på om broren hadde kommet i den. En stund etter denne damen som moren kalte jordmor hadde gått, kom en annen dame. Det var Elisa som hun kjente fra før. Hun skulle være hos dem en ukes tid til moren var sterkere. Kari hadde vært svært stolt av broren sin og ropte til alle at hun hadde fått en bror.

I Sirevåg var det mange fiskere. Da det var sildefiske reiste alle ut og konene måtte være hjemme og passe huset og ungene. Kari grudde seg hver gang faren skulle på sildefiske. Han var medeier i båten «Molly R180» og var kokk om bord. Hun husket at hun hadde fulgt faren ned på kaien. Den gangen gikk hun på skolen annen hver dag. Han var svært kry da hun selv kunne lese postkortet fra Måløy. De hadde ikke telefon så for å snakke med faren måtte de til sentralen. Han sa at de hadde fått mye sild. Det ble dårlig vær den lørdagen han skulle komme hjem. Men heldigvis dukket han opp sent på kvelden. Kari husket at hun fikk en bok i gave fra faren. Senere på natten blåste det ytterlige opp og de var alle redde fordi bror til faren hadde enda ikke kommet hjem fra sildefiske. Da han endelig kom fram fortalte han at de hadde vært nødt til å søke ly i Tananger.

De gledet seg til jul. Helt siden slutten av november hadde de holdt på. Alt skulle vaskes og luftes. Madrassene måtte ut og bankes. Det var en tung jobb å få de ut og inn av huset. Så var det stua som skulle vaskes, sølvtøy pusses og ovnen gjøres rein og pusses. Kari likte ikke all denne vaskingen og pussingen. Men da eplekaker og småkaker ble bakt og mange deiger laget, da var det kjekkere. På den tiden kom julebåten til Stavanger med appelsiner. De fikk kjøpt en kasse og den kom med toget til Ognå. Men hun og broren fikk bare en halv appelsin for å smake. De andre ble spart til jul. På skolen før jul var det selvsagt å lære om Josef og Maria og det lille Jesubarnet. Og før de gikk hjem ba læreren dem om å huske på hva egentlig julebudskapet handlet om. Hjemme fortsatte forberedelsen til jul. De laget juletrepynt, lenker og korver. Moren laget lim av mel og vann. Juletreet ble hogd og kjørt hjem med slede.

De fikk julebadet i stampen og ble skrubbet skikkelig. En julesokk ble hengt opp på sengestolpen. Kari husket godt det flotte juletreet med hvite levende lys.

Et flott og engasjerende kåseri som var en perfekt innledning til neste del av programmet denne kvelden.

Første delen var tippeleken, og for første gang etter 15 år var den lagt litt om. Det var Tormod som hadde laget spørsmålene denne gangen etter at Erik L. hadde gjort det i alle år. Erik L. hadde allikevel vært så grei å ordne med premiene. Spørsmålene Tormod hadde laget var fra Sola, men de var visst for vanskelig for de fleste. Bestemann hadde 9 av 12 spørsmål rette. Og det var Erik L. selv.

Etter pausen var det basar og alt gikk lettere for Sverre hadde laget et bedre system for å vite hvilke lodder som var solgt.

Møte nr. 7

Tid: Torsdag 22.januar, kl 19:00

Sted: Sola Sjukeheim

«Tyske vinger over Sola og Madla»

En del lokalhistorikere med høy kompetanse forbundet med historiske hendelser fra andre verdenskrig har gitt ut en rikt illustrert bok om hendelser fra denne tiden. De fleste bildene som er benyttet i denne boken tilhører dem personlig.

Sola flyplass var et av de viktigste målene for tyske soldater under okkupasjonen 9. april 1940. Flyplassen ble åpnet av Kong Haakon 29. mai 1937 som en av de mest moderne flyplassene i Europa. Omtrent samtidig tok man i bruk sjøflyhavnen i Sømmevågen. Tyskerne tok fort kontroll over Sola, og kort tid senere startet de byggingen av en ny, stor flyplass på Forus, et byggeprosjekt av en størrelsesorden Norge aldri hadde sett maken til. Samtidig svermet britiske fly over Rogaland i et forsøk på å hemme nazistenes krigføring. Dramatiske hendelser i luften og på bakken skildres i denne boken. Det samme gjør hverdagslivet til de tyske soldatene, og ikke minst de tyske utbyggingsaktivitetene.

Foredrags holder vil være **Hjalmar Sunde** som er en av forfatterne i boken.

.

REFERAT MEDLEMSMØTE NR.7

Til stede: 40

Leder åpnet møtet og ønsket velkommen. Kveldens foredragsholder var Hjalmar Sunde og foredraget omhandlet helt nytt stoff som var samlet inn om det som skjedde på Sola og Forus under krigen. Alt stoffet er samlet inn i en bok med tittelen, «Tyske vinger over Sola og Forus- Bind 1.» Boken er rikt illustrert med bilder som har vært i privat eie eller så er kjøpt på auksjon på e-Bay. Boken er gitt ut av en liten gruppe som kaller seg Militærhistorisk Forening i Rogaland. Dette er en gruppe med særlig interesse og stor kunnskap om krigen i vårt distrikt. I boken har de stort sett brukt bilder som ikke har vært publisert før. De har også vært opptatt av at kildematerialet er så korrekt som mulig.

Hjalmar Sunde er selv yrkesmilitær og har innehatt alle høyere militærstillinger i Norge utenom forsvarsjef. Blant annet var han øverstkommanderende i Sør-Norge fra 1987 til

1991. Etter militærkarrieren var han fylkesmann i Aust-Agder i 13 år. I dag er han pensjonist med interesse for historie.

Boken starter med åpningen av flyplassen i 1937. Åpnings arrangementet som skulle vært storslaget med kong Håkon til stede. Dessverre ble det avlyst på grunn av at et av flyene styret og flygeren omkom.

Sola, Jæren og Rogaland var militær «geografisk» meget interessant for tyskerne. Som:

- Nærheten og rekkevidden for datidens fly til å nå Storbritannia, Danmark og Tyskland.
- En nokså utilgjengelig og ubeskyttet kyst.
- Jernbane
- Flyplass
- Fraværet av forsvarsverk

Dette hadde tyskerne tidlig funnet ut av og nedtegnet på kart.

9. april 1940 kl. 04:30 startet operasjon Weserzeit. Tyske fly med fallskjermssoldater angriper Sola. Dette er første gang i historien med et slikt stort angrep med fallskjermssoldater. Et mindre angrep noen få timer tidligere for å sikre en bro i Danmark var det første. I boken er det flere unike bilder som viser fallskjermmer både i luften og på bakken. Det var lite forsvar fra norske styrker. Roald Johansen var en av disse. Han oppholdt seg i en av de få bunkersene nordmennene hadde. For tyskerne var angrepet vellykket. Kun 3 tyskere ble drept og 10 sårede. De fleste på grunn av problemer under landingen med fallskjerm. 2 -3 norske soldater ble såret og ca. 80 ble tatt til fange, hvorav 7 underoffiserer.

Tyskerne hadde forberedt seg godt og de satte øyeblikkelig i gang med strakstiltak bl.a. mange skyte stillinger. I løpet av 10.april strømmet det stadig på med tyske fly som kom med forsyninger. Bygningene på flyplassen ble også kamuflasjemalt. Lokale malermestere ble beordret til å gjøre dette. I løpet av de nærmeste dagen var det stadige angrep av britiske fly til HMS Suffolks angrep den 17.april. Det var britiske flyangrep den 9,10,11,12,13,14,15,16, 17, - 25, og 30.april, samt 1. og 2. mai.

Selv husker Hjalmar at Storhaug skole i Stavanger ble bombet, selv om han ikke var gamle karen. Han viste så flere bilder fra Stavanger bl.a. fra Eiganes gravlund hvor britiske flygere ble begravd. Han viste også et interessant bilde fra den allierte siden hvor de så tydelig at rullebanene ble kamuflasjemalt.

Han var også inne på briteres angrep på Sola med krysseren HMS Suffolk. Det var et mislykket angrep hvor få tyske fly ble truffet. Derimot ble HMS Suffolk selv angrepet av tyske fly og klarte så å berge seg inn til den britiske marinebasen på Shetland. Mange briter døde om bord i skipet på grunn av de tyske flyangrepene.

Hjalmar viste «nye» bilder av arbeidene tyskeren satte i gang både på Sola og Forus. Tyskerne mente Sola lå for nærme sjøen og starter derfor umiddelbart å bygge ut Forus. Men det var vanskelig for det var myrete og bløtt. Ny drenering mot Gandsfjorden ble laget uten at den var veldig effektiv. Flyplassen ble aldri noen suksess på grunn av vindforholdene, med mye turbulens.

Hjalmar viste mange andre bilder som av hverdags livet til tyskerne, kamuflasjemalte bygninger, tyske fly, militær stillinger samt utbyggings prosjekt i området.

Sola var i begynnelsen en viktig flyplass, men dette avtok etter hvert. Flyangrep fra Sola mot Skottland og England var ikke vellykkede da avstanden var for stor for å ha jagerdekning. I tillegg var det mer bruk for flyene på andre fronter enn i Norge.

Så 8.mai 1945 var krigen over og store amerikanske og britiske styrker ankommer Sola. Da var flyplassen en kort periode åpen også for sivile. De strømmet til i store mengder for å se hva som var på den andre siden av gjerdet. Det var også et bilde av kronprins Olav på besøk på Sola 30.juli 1945.

Da freden kom hadde tyskerne måtte forlate flere fly av typen Arado 234, dette er verdens første operative militære jetfly. Amerikanerne rekvirerte flere av disse og et av de er i dag på et museum i USA.

Hjalmar påpekte til slutt at dette var bind 1 og at andre bind var på gang allerede. Den neste bindet har arbeidstittelen «Farlig kyst- senkninger, forlis og kamper på Rogaland kysten 1939-1945».

Fra salen kom det kommentar fra Ottar Kjørmo om at et av bildene viste barndomshjemmet hans på enden av dagens rullebane. Erik L. Sande husker da han første gang hørte lyden av et jetfly.

Etter pause hadde Tor Erik laget en bilde serie av historiske minnesmerker i sørabygda. Det virker som salen satte pris på å få opplysninger om slike ting vi har omkring i kommunen.

Hjalmar Sunde kom inn med en kommentar at en ikke trenger reise til Normandie for å se krigsminnesmerker. Slike har vi overalt i distriktet vårt.

VEDTEKTER

FOR

SOLA HISTORIELAG

Stiftet 2. oktober 1997

Vedtatt på årsmøtet den 15.januar 1998
Revidert på årsmøtet den 21.februar 2008 *

- § 1 Sola Historielag har til formål å fremme interessen for lokalhistorie og kulturvern og samle inn og ta vare på alt som har betydning for bevaring av og formidling om folks livsvilkår og næringsdrift i Sola gjennom tidene.
- § 2 Aktiviteter innenfor formålet kan være:
- egne aktiviteter: arrangere møter, kurser, ekskursjoner, registreringer, innsamling av muntlig, tradisjon, musikk, målføre, stedsnavn, fotografier og annet av historisk interesse
 - samarbeide med tilsvarende lag og organisasjoner: spesielle tiltak for vern av fornminner og kulturminner, utarbeidelse av skriftlige materialer, formidling overfor myndigheter, skoleverket og generelt overfor befolkningen
 - samarbeide med Sola kommunes kulturkontor: bistå som høringsinstans, bidra med innspill til planer, utføre definerte oppdrag i kommunen.
- § 3 Laget står tilsluttet Landslaget for lokalhistorie og Rogaland historie- og Ættesogelag.
- § 4 Medlemmer av laget er:
- Personlige medlemmer som betaler den årlige kontingent.
 - Æresmedlemmer etter § 9.
- Kontingenten fastsettes av årsmøtet.
Utmelding skal skje skriftlig.
Styret kan beslutte å slette et medlemskap når kontingenten ikke er betalt ved årets utløp.
- § 5 Laget ledes av et styre på inntil **7 medlemmer**. *
- Årsmøtet velger:
- leder for **2 år** *
 - nestleder, kasserer, sekretær og 4 styremedlemmer, alle for **2 år** *
 - 1 revisor for 2 år
 - valg nemnd på 3 medlemmer for 2 år
- Styret blir sammenkalt av lederen.
Styremedlemmene skal få innkalling minst 3 dager før møtet.
Styret er beslutningsdyktig når minst **4 medlemmer er til stede**. *
Styret kan utpeke nemnder til å utføre spesielle oppgaver.
- § 6 Regnskapet skal føres for hvert kalenderår og legges fram for årsmøtet til godkjenning i revidert stand.

§ 7 Årsmøtet holdes hvert år innen utgangen av februar. Det skal kunngjøres i lokalpressen med 14 dagers varsel.

Årsmøtet skal behandle:

- årsmelding
- revidert regnskap
- valg
- fastsettelse av kontingent
- innkomne forslag

Alle som møter personlig og som har betatt kontingenten for siste år, kan stemme. Saker som ønskes behandlet på årsmøtet, må være innkommet til styret senest 8 dager i forveien.

§ 8 Ekstraordinært årsmøte kan innkalles når styret bestemmer det, eller når 10 stemmeberettigede medlemmer krever det.
For innkalling og varsel gjelder de samme regler som for årsmøtet. Ekstraordinære årsmøter kan bare behandle saker som er annonsert i innkallingen.

§ 9 Årsmøtet velger Æresmedlemmer etter forslag fra styret

§ 10 Lovendringer kan foretas på årsmøte med 2/3 flertal

§ 11 Oppløsning av laget kan skje når 2 påfølgende årsmøter beslutter det med 2/3 flertall. Lagets arkiv, aktiva og midler går over til Sola kommunes kulturkontor

.